

บทความ

วิจัย

04

คำหลักในภาษาไทยและลักษณะบันเทิงคดีที่ปรากฏ ในบันทึกประจำวันของออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน)

The lexical word in Thai language and the Fiction in
Archive Meetings Ok Phra Wisutsunthon (Kosa Pan)

สาวิตรี คุณหงษ์

Sawithree Khoonhong

นิสิตปริญญาโท ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master Degree Student, Department of Thai Language, Faculty of Humanities,

Kasetsart University, sawitree113366@gmail.com

จันทิมา สว่างลาภ

Janthima Sawanglap

นิสิตปริญญาโท ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master Degree Student, Department of Thai Language, Faculty of Humanities,

Kasetsart University, janthima.ann@gmail.com

บุญเลิศ วิวรรณ

Boonlert Wiwan

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Assistant Professor, Ph.D., Department of Thai Language, Faculty of Humanities,

Kasetsart University, boonlert.w@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำหลักและลักษณะบันเทิงคดีที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน) ขอบเขตงานที่ศึกษา คือ “บันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน)” โดยบันทึกเป็นภาษาไทย จำนวน 68 หน้า ต้นฉบับเก็บที่หอสมุดสำนักมิสซังต่างประเทศ กรุงปารีส การศึกษาใช้วิจัยเอกสาร และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้คำหลักที่อธิบายถึงวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหาร สถานที่ ตลอดจนกล่าวถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ ในส่วนของการศึกษาองค์ประกอบของบันเทิงคดีที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน) ประกอบด้วยการสร้างโครงเรื่อง การเล่าเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก และการนำเสนอแก่นเรื่อง สะท้อนให้เห็นอัจฉริยภาพด้านไวยากรณ์ไทยและภาพสะท้อนสังคม ซึ่งควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง

คำสำคัญ: ลักษณะบันเทิงคดี, บันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร

Abstract

This research article aims to study the key terms and characteristics of the literary style found in the diaries of Ok Phra wisutthasuntorn (Kosa Pan). The scope of the study focuses on "The Diaries of Ok Phra wisutthasuntorn (Kosa Pan)," a 68-page document written in Thai, with the original manuscript stored at the Sang Publishing Library in Paris. This study uses documentary research methods and presents the findings through descriptive and analytical techniques. The research results show that key terms are used to describe cultural aspects related to food, places, and the monarchy. As for the analysis of the literary elements in the diaries of Ok Phra wisutthasuntorn (Kosa Pan), the narrative includes aspects such as plot structure, storytelling, character development, scene creation, and the presentation of the core themes. These elements reflect the linguistic brilliance of Thai grammar and offer a social reflection, which is highly valuable for study and preservation.

Keywords: Characteristics of literature, The Diary of Ok Phra Wisut Sunthon

บทนำ

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (โกษาปาน) ได้รับการแต่งตั้งเป็นทูตในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ไปเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ ประสบความสำเร็จหลายครั้ง จนได้รับการเลื่อนบรรดาศักดิ์ให้เป็นพระวิสุทธสุนทร โดยมีผลงานสร้างชื่อเสียงและเป็นที่ประจักษ์ คือ การไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2228-2229 ที่ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ซึ่งได้รับการกล่าวขานยกย่องว่า ทำหน้าที่เป็นผู้แทนราชสำนักอยุธยาอย่างถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี การเข้าเฝ้า สร้างชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือในทวีปยุโรปเป็นอย่างมาก (สิริรัตน์ รักชาติ และคณะ, 2566: 692)

ในการเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศสในครั้งนั้น ท่านได้เดินทางไปกับเรือฝรั่งเศสโดยได้เขียน “บันทึกรายวันของออกพระวิสุทธสุนทร (โกษาปาน)” โดยบันทึกเป็นภาษาไทย จำนวน 68 หน้า ต้นฉบับเก็บที่หอสมุดสำนักมิสซังต่างประเทศกรุงปารีส ดังตัวอย่างความตอนหนึ่ง จากบันทึกรายวันของออกพระวิสุทธสุนทร (โกษาปาน) ว่า “บันทึกเหล่านี้จะได้มอบให้แก่ลูกหลาน แลเก็บไว้เป็นอนุสรณ์ที่หายากที่สุดแลประเสริฐสุดของแผ่นดิน” (ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2555: 171) ทำให้เห็นว่าเอกสารฉบับนี้เป็นเอกสารที่มีความน่าสนใจ และควรค่าแก่การศึกษาอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ (วทีญญา เล่ห์ทัน, 2559: 4) กล่าวว่า “โกษาปาน ใช้วาทศิลป์ทางการทูตสร้างความรุ่งเรืองให้แก่กรุงศรีอยุธยาจนเป็นที่ประจักษ์แก่มานานาประเทศ ท่านจึงเป็นบุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่งในด้านการใช้ภาษาและเป็นแบบอย่าง “นายของภาษา” ให้คนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี”

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา มีผู้ศึกษาการใช้ภาษาของโกษาปานหลายเรื่อง เช่น จตุพร ศิริสัมพันธ์ (2529) ศึกษาเรื่อง “สรรพนามในบันทึกและจดหมายของโกษาปาน:

การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม” วัทธญา เล่ห์กัน (2559) ศึกษาเรื่อง “บันทึก
รายวันและจดหมายของโกษาปาน : เนื้อหาและกลวิธีทางภาษา” สิริรัตน์ รักชาติ และ
คณะ (2566) ศึกษาเรื่อง “อักขรวิธีไทยและโลกทัศน์ที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออก
พระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน)” เป็นต้น ไม่พบว่ามิมีผู้ศึกษาเรื่อง “คำหลักในภาษาไทยและ
ลักษณะบันเทิงคดีที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน)” มาก่อน
เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาในบันทึกฉบับนี้อย่างจริงจัง พบว่ามีการใช้คำหลักที่อธิบายถึงวัฒนธรรม
เกี่ยวกับอาหาร สถานที่ ตลอดจนกล่าวถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น นอกจากนี้
ยังมีการบรรยายเนื้อเรื่องเป็นการบันทึกเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์มีการเล่า
เรื่องราวโดยบรรยายฉากบรรยายภาคและการใช้ภาษาได้อย่างมีอรรถรส ทำให้สามารถ
ศึกษาเนื้อหาในแง่ของบันเทิงคดีได้ไม่ด้อยไปกว่าวรรณกรรมอื่น ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายสร้างขึ้น
เพื่อเป็นบันเทิงคดีโดยตรง

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา “คำหลักในภาษาไทยและลักษณะ
บันเทิงคดีที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน)” ว่ามี
ลักษณะอย่างไรบ้าง ซึ่งสะท้อนให้เห็นอัจฉริยภาพด้านไวยากรณ์ไทยและภาษาสะท้อน
สังคม พร้อมทั้งวัฒนธรรมของผู้บันทึกภาษาที่ปรากฏในเอกสารสมัยอยุธยาตอนปลาย
ดังกล่าว ซึ่งควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำหลักในภาษาไทยที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน)
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของบันเทิงคดีที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน)

แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเรื่องคำหลัก ตามแนวคิดของนวรรณ พันธุเมธา (2565)
จากนั้นวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบของบันเทิงคดีโดยประยุกต์ใช้แนวคิด

ของ Longacre (1983) และสมทรง บุรุษพัฒน์ (2537) ในหนังสือวจนวิเคราะห์ : การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ ได้ข้อมูล คือการสร้างโครงเรื่องและการเล่าเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก และการนำเสนอแก่นเรื่อง

ขอบเขตของการศึกษา

ผู้วิจัยนำเอกสารลายลักษณ์ทั้งหมดของโกษาปานที่นักวิชาการได้อ่านและพิมพ์เผยแพร่แล้วมาใช้ในการศึกษา เอกสารลายลักษณ์ที่นำมาศึกษาเป็นเอกสารที่โกษาปานเขียนขึ้นในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างสยามกับฝรั่งเศส คือ บันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร โดยอ้างอิงเนื้อความปรีวรรตจากหนังสือ “ประชุมจดหมายเหตุออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน)” โดย ปรีดี พิศภูมิวิถี (2555)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. อ่านบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร พ.ศ. 2228 โดยใช้กระบวนการอ่าน คิดวิเคราะห์ และตีความข้อมูล
2. เก็บรวบรวมข้อมูล และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล 2 ชุด เพื่อเก็บข้อมูลจากบันทึกรายวันของโกษาปาน ดังนี้
 - 2.1 การเก็บข้อมูลคำหลักจากกรอบแนวคิดของนวรรณ พันธุมธา (2555)
 - 2.2 การเก็บข้อมูลตามแนวคิดด้านองค์ประกอบของบันเทิงคดีที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน) โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ Longacre (1983) และสมทรง บุรุษพัฒน์ (2537) ในหนังสือวจนวิเคราะห์ : การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ ได้ข้อมูล คือ การสร้างโครงเรื่องและเล่าเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างฉากและการนำเสนอแก่นเรื่อง
3. ชั้นสรุปและอภิปรายผลการวิเคราะห์ผลการศึกษาคำหลักในภาษาไทยและลักษณะบันเทิงคดีที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์คำหลักในภาษาไทยและลักษณะบันทึงคดีที่ปรากฏในบันทึก
รายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน) ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาวិเคราะห์ข้อมูลคำหลัก
ในภาษาไทยและลักษณะบันทึงคดีที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร
ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านคำหลักและผลการวิเคราะห์
องค์ประกอบของบันทึงคดีที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง บันทึกรายวันของออกพระวิสุท
สุสุนทร (โกษาปาน)

1. องค์ประกอบด้านคำหลัก

จากการศึกษาบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทรเป็นบันทึกภาษาไทย จำนวน
68 หน้า สามารถแบ่งองค์ประกอบด้านคำหลัก (นวรรธ พันธุมธา, 2565: 6) ได้เป็น
2 ประเภท ได้แก่ คำนาม และคำกริยา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 คำนาม

คำนาม คือ คำที่หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมและนาม แบ่งได้เป็น 2 ชนิด
ดังนี้

1.1.1 คำนามสามัญ คือ คำที่หมายถึงสิ่งต่าง ๆ โดยทั่วไป เช่น คน จิตใจ ความรัก
การต่อสู้ จากการศึกษาบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุสุนทร (โกษาปาน) ปรากฏ
คำนามสามัญ ดังต่อไปนี้

ตัวอย่าง

แลบาตรีผู้ใหญ่คณะการะเมลีตา มาทักข้าพเจ้า แลบาตรนั้นอัดโนไคยิน
ข้าว่าท่านมานี้ ก็มีความยินดีนักหนา แลท่านมานี้ค้อยเป็นสุขหรือประการใด
ข้าพเจ้าตอบว่าซึ่งซีตันมีมิตรจิตต่ออัดโนแลมาทักอัดโนนี้ อัดโนก็มีความยินดี
นักหนา...

(ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2555: 2)

จากตัวอย่างนี้ โภษาปานเล่าถึงเหตุการณ์การสนทนาทักทายปราศรัย กับคณะพระสงฆ์ที่เข้ามาทักทาย แสดงความยินดี ถามไถ่ความเป็นอยู่ และแสดงออกถึงความมีมิตรไมตรีต่อกัน

ตัวอย่าง

ชาวอรุมาตีเอาเรือลูกค้า ซึ่งไปมาค้าขาย ณ อ่าวแห่งหนึ่งเป็นแดนฝรั่งเศส แลกำปับนั้น เกยเกาะแตก แลชาวฝรั่งเศสจับชาวอรุมาได้ 150 คน ในนี้ชาวอรุมา 130 คน แลชาวอังกฤษ แลวิลันดา นั้นบ้าง แลอีศปาญะบ้าง แลฝรั่งเศสนั้น 20 คน แลพระมหากษัตริย์เจ้าสั่งว่าอังกฤษ แลอีศปาญะ แลวิลันดานั้น ให้ปล่อยเสียแลแต่ชาวอรุมนั้น พระมหากษัตริย์เจ้าให้เอาจำไว้แล้วแล พระมหากษัตริย์เจ้าให้แต่งกำปับ 12 ลำ ให้ไปบอกว่าพญาอรุมา สิเป็นพระราชไมตรี แลเหตุใดจึงชาวอรุมาจับชาว ฝรั่งเศสไป แลว่าเมื่อจะเป็นพระราชไมตรีกัน พระยาอรุมาเสียเงินสองแสนแทนค่าป่วยการ

(ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2555: 6-7)

จากตัวอย่างนี้ เป็นการเล่าเหตุการณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของฝรั่งเศสกับรัฐอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าชาวอรุมา หรือ ชาวตุรกี ได้ทำลายเรือลูกค้าในน่านน้ำเขตฝรั่งเศส และเรือกำปับได้เกยตื้นขึ้นมบบนเกาะ ชาวฝรั่งเศสจึงจับกุมตัวชาวตุรกี ชาวฮอลันดา ชาวสเปน และชาวฝรั่งเศส จากนั้นพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีรับสั่งให้ปล่อยตัวทุกคน ยกเว้นชาวตุรกี และแจ้งไปยังพระยาอรุมาให้ชำระค่าเสียหายหากยังต้องการรักษาพระราชไมตรีให้คงไว้

1.1.2 คำนามวิสามัญ คือ คำที่หมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ อนึ่งที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มีอยู่มาก บางคำก็นำสงสัยว่าควรจะถือเป็นคำนามหรือไม่ เป็นต้นว่า คำที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา

ตัวอย่าง

“๑ วัน ๕ + ๘ คำ **เพลาทิยง เสนาบตี** นายคุมทหารคนหนึ่งผิดาวุ คนหนึ่งลงมาทักข้าพเจ้า ณ กำป็น แลข้าพเจ้ารับส่งปราศรัยตามสมควร **แลพอเพลาทิยง** มุสุระวืตง แลมุสุขาบโรปลัดนายกำป็น ขวนไว้ให้รับพระทานอาหารด้วยข้าพเจ้า ครั้นรับพระทานอาหารแล้ว ปลัดนายกำป็นมาบอกว่าหญิงเมียผิดาวุ 7 คน ผิดาวุ 8 คนจะมากทักทาน แลข้าพเจ้าให้เข้ามา ณ ท้ายพระ แลข้าพเจ้ารับส่งตามสมควร ด้วยผู้มานั้น ครั้นเพลาบ่าย”

(ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2555: 6)

จากตัวอย่างนี้ ในวันพฤหัสบดี ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 8 เวลาเที่ยง ได้พุดจาทักทายกับเหล่าเสนาบตีและเหล่าทหาร พนักงาน และเมอซิเออร์โกริตง ปลัดนายกำป็น ขวนรับประทานอาหารเที่ยงด้วยกันและช่วงเวลาบ่าย ก็มีเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ พ่อค้า ข้าราชการ ณ เมืองแบรสต์ ขอเข้าพบหลายคน

1.2 คำกริยา

คำกริยา คือ คำที่ใช้แสดงอาการ เหตุการณ์ สภาพ หรือความรู้สึกต่าง ๆ จำแนกคำกริยาตามความหมายเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.2.1 คำกริยาแสดงอาการ คือ คำกริยาแสดงอาการอาจจะแสดงอาการที่เคลื่อนที่ หรืออาการอยู่กับที่

ตัวอย่าง

ณ ท้ายกุดเตีย แลขุนรักษษภูเบนทร์ แลขุนนเรนทเสนา ยืนหน้าพระที่นั่งพระมรดบพระราชสารนั้น **แลครั้นเรือพระราชสารคลายออกไป** จึงนายกำป็นให้ยิงปืน 21 นัด แลโห่ภาษาฝรั่งเศสห้าที แลยิงปืนใหญ่ ณ กำป็นน้อย 19 นัด โห่ 5 ที **แลเรือแห่งทั้งปวงจึงให้พร้อมกัน 3 ที** แล้วยิงปืน ณ ป้อมปากน้ำทั้งสองฟากนั้น ครั้นเรือพระราชสารเวียนลงมา พันท้ายกำป็น จึงยิงปืนใหญ่ส่งข้าพเจ้า 19 นัด โห่ 3 ที แลยิงปืน ณ กำป็นน้อย 17 นัด โห่ 3 ที **แลเรือแห่งทั้งปวงให้**

พร้อมกัน 3 ที แล้วจึงยิงปืน ณ เรือทรงพระราชสารสินัด ครั้นเรือทรงพระราชสาร
พ้นปากน้ำเข้าไปประมาณเส้นหนึ่ง จึงยิงปืนใหญ่ ณ ป้อมทั้งสองฟาก
(ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2555: 6)

จากตัวอย่างนี้ คณะทูตของโกษาปานได้ทำภารกิจสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ได้รับการ
ต้อนรับจากกษัตริย์และชาวเมืองฝรั่งเศสอย่างสมพระเกียรติ ความภาคภูมิใจ ความสุขที่ได้
โกษาปานบันทึกประเพณีวัฒนธรรมธรรมเนียมการต้อนรับของฝรั่งเศสที่ปฏิบัติต่อผู้แทน
กษัตริย์สยาม สมพระเกียรติของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งจะตราตรึงอยู่ในหัวใจ
ชาวสยามอีกแสนนาน

1.2.2 คำกริยาแสดงสภาพ คือ คำกริยาบางคำมีความหมายแสดงสภาพของ
บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นสภาพจิตใจ หรือสภาพร่างกาย

ตัวอย่าง

บริโภคอาหารทั้งนี้ เห็นสมควรด้วยท่านนักแลจะใคร่ตกแตกแต่งให้
ยิ่งกว่านี้ แลคิดจะทำสิ่งใดแต่จะให้ท่านสบายใจ แลแต่กำลังข้านี้ทำได้แต่ท่าน แล
สิ่งใดสมควรนั้นขอโทษแก่ท่านเถิดข้าพเจ้าจึงตอบว่าซึ่งท่านตกแต่งนี้สมควรดีนักหนา
แล้ว เสมอหนึ่งมานั่งกินในสวนดอกไม้สนุกสบายนักหนา แลซึ่งท่านนับถือยินดี
ต่ออัตโนนี้ อัตโนขอบใจท่านนักหนา ครั้นกินสำเร็จแล้ว ข้าพเจ้าก็ออกมา แลคน
ทั้งปวงให้สามลา แลผู้มีชื่อซึ่งกินด้วยข้าพเจ้านั้นตามมาส่งถึงตึกที่ข้าพเจ้าอยู่ แล
เมื่อกินอยู่นั้นชายหญิงมาดูเป็นอันมาก...

(ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2555: 53)

จากตัวอย่างนี้ คณะทูตจากฝรั่งเศสแสดงความรู้สึกและกล่าวขอโทษแก่ราชทูต
และคณะของโกษาปาน หากการต้อนรับในครั้งนี้ทำให้รู้สึกไม่พึงพอใจตามที่
เห็นสมควร ทางฝ่ายโกษาปานก็กล่าวแสดงการขอบคุณกลับและชื่นชมสำหรับการ
ต้อนรับเป็นอย่างดี

1.2.3 คำกริยาแสดงประสบ คำกริยาแสดงประสบมีความหมายเกี่ยวกับการรู้ การรู้สึกหรือประสาทสัมผัส คำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการรู้ จะปรากฏกับ หน่วยนามที่หมายถึงผู้รู้

ตัวอย่าง

ครั้นเพลาค่ำ เจ้าเมือง แลภริยาเจ้าเมืองมารับพระทานอาหารด้วย ข้าพเจ้า ๆ จึงรับเอามือภริยาเจ้าเมืองล้างมือด้วยกัน แลจึงจูงมือนำมาให้นั่ง ณ ที่ ข้าพเจ้านั่งนั้น แลข้าพเจ้าราชทูตนั่งข้างขวา แลอุปทูต แลตรีทูตนั่งข้างซ้าย ข้าพเจ้า ทำค่านับตามธรรมเนียมฝรั่งเศสตามบาตริวาเสตแนะนำให้นั้น ครั้นรับพระทานอาหารแล้วเจ้าเมืองและภริยาเจ้าเมืองก็ลาไป

(ปริที พิศุภุมิวิถี, 2555: 53)

จากตัวอย่างนี้ เป็นการบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ของราชทูตไทยและคณะ ระหว่างที่เดินทางไปพำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศส บรรยายถึงขนบธรรมเนียมการ รับประทานอาหารของชาวฝรั่งเศส เช่น การรับเอามือภริยาเจ้าเมืองมาล้างด้วยกัน ราชทูตนั่งฝั่งขวา อุปทูต ตรีทูตนั่งฝั่งซ้าย เป็นต้น

2. องค์ประกอบของบันทึกคดีที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง บันทึกรายวันของ ออกพระวิสุทธสุนทร (โกษาปาน)

2.1 การสร้างโครงเรื่องและการเล่าเรื่อง

การสร้างโครงเรื่องและการเล่าเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) คือ ลักษณะ โครงสร้างหลักของเรื่องเล่า (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2537:42) จากการศึกษาบันทึกรายวัน ของออกพระวิสุทธสุนทร (โกษาปาน) ปรากฏโครงเรื่อง 2 ลักษณะ คือ 1) ในช่วงแรก ที่เป็นการบันทึกประจำวัน จะเป็นการเล่าที่ดำเนินไปเรื่อย ๆ โดยมีระดับความตื่นเต้น เท้าเทียมกัน และ 2) จากการศึกษาตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง พบการดำเนินเรื่องที่มีความน่าตื่นเต้นสูงสุด ณ ที่ใดที่หนึ่งของเรื่อง ดังนี้

บันทึกทรายวันของออกพระวิสุทสุทร (โกษาปาน) ปรากฏลักษณะการเล่าเรื่อง
ที่แบบดำเนินไปเรื่อย ๆ กล่าวถึง บันทึกประจำวันตามภารกิจหน้าที่ของตัวแทนประเทศ
ไทยที่เดินทางไปถวายพระราชสาส์นจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแด่พระเจ้าหลุยส์
ที่ 14 ณ เมืองแบริสต์ (Brest) ประเทศฝรั่งเศส โดยใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ
15 วัน ตั้งแต่วันพฤหัสบดี ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 8 ถึงวันพฤหัสบดี ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 8 ปีชวด
จุลศักราช 1048 (วันที่ 20 มิถุนายน ถึงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2229) ผู้เล่าเรื่อง
กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ตนเองพบเจอในประเทศฝรั่งเศส เล่าถึงการปฏิบัติภารกิจการเป็น
เอกอัครราชทูตของประเทศไทย ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า “สยาม” ในการอัญเชิญ
พระราชสาส์น การปฏิสัมพันธ์เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ระหว่าง
คณะราชทูต เจ้าหน้าที่ระดับสูง ข้าราชการต่าง ๆ ของฝรั่งเศส ที่ได้ให้การต้อนรับเป็น
อย่างดี และกล่าวถึงวัฒนธรรมอาหารการกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย สภาพบ้านเมือง
ความก้าวหน้าทางวิทยาการ ความสัมพันธ์ของฝรั่งเศสกับรัฐอื่น ๆ ในส่วนต้นนี้จะเป็นการ
เล่าเรื่องแบบพรรณนาโวหารให้เห็นภาพชัดเจน

โดยผู้วิจัยสังเกตว่าในช่วงแรกในบันทึกทรายวัน โกษาปานได้เล่าเรื่องทั่วไปใน
ชีวิตประจำวันที่พบเจอ เช่น การพบปะผู้คน การทักทาย การเชิญร่วมรับประทานอาหาร
 เป็นต้น เป็นการเล่าเรื่องไปเรื่อย ๆ โดยมีความตื่นเต้นเท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อศึกษาตั้งแต่ต้น
จนจบเรื่อง สามารถนำมาวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบโครงเรื่อง 7 ลักษณะตามเกณฑ์ของ
Longacre (1983) ได้ ดังนี้

2.1.1 การนำเรื่อง คือ การเล่าเรื่องราวในชีวิตประจำวันของตัวละคร แนะนำ
ตัวละคร เวลา สถานที่ และสถานการณ์ จากการศึกษาพบ การเล่าเหตุการณ์ตั้งแต่
โกษาปานขึ้นเรือและบุคคลอื่น ๆ ที่มาพบปะสนทนา เช่น เหล่าขุนนาง คณะทูตของ
ฝรั่งเศสคณะต่าง ๆ และคณะภริยาของประเทศฝรั่งเศสที่มาให้การต้อนรับเป็นอย่างดี

ตัวอย่าง ๑

๑ วัน ๕ + ๘ ค่ำ เพลาเที่ยงเสนาบดี นายคุมทหารคนหนึ่ง ฝิดาวคนหนึ่ง
ลงมาทักข้าพเจ้า ณ กำป็น...ชวนไว้ให้รับพระทานอาหารด้วยข้าพเจ้า ครั้นรับ

พระทานอาหารแล้ว ปลัดนายกำปั่นมาบอกว่าหญิงเมียผีดาว 7 คน ผีดาว 8 คน
ท่ายพระ แลข้าพเจ้ารับส่งตามสมควรด้วยผู้นั้น...

(ปริทัศน์ พิศภูมิวิไล, 2555: 1)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า โงษาปานจะเล่าถึงเหตุการณ์การสนทนาปราศรัยเพื่อ
เจริญสัมพันธไมตรีกับเหล่าขุนนาง คณะทูตของฝรั่งเศสคณะต่าง ๆ ที่ขอเข้าพบ
จากตัวอย่างกล่าวถึง ในวันพฤหัสบดี ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 8 เวลาเที่ยง ได้พูดจาทักทาย
กับเหล่าเสนาบดีและเหล่าทหาร พนักงาน และเมอซิเออร์โกริง ปลัดนายกำปั่น
ชวนรับประทานอาหารเที่ยงด้วยกันและช่วงเวลาบ่าย ก็มีเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ พ่อค้า
ข้าราชการ ณ เมืองแบรสต์ ขอเข้าพบหลายคน

นอกจากนี้ยังพบการพรรณนาฉากบนเรือ “เรือออกไปรับพระราชสาส์น 30 ลำ
ในนี้แลเรือพระราชสาส์นนี้นยาวประมาณ 9 วา ปากกว้างประมาณ 8 ศอก มีท่ายกุดเตี้ย
แลหลังคานั้นหุ้มแพรปักทองหมวด แลกรองทองหมวด ติดอินทรีธนู ระบาย กรองทอง
เป็นพู่ ฝาผนังข้างนอกฉลกลายปิดทอง แคมและหัวเรือปิดทอง”

2.1.2 เหตุการณ์ย่อย คือ เหตุการณ์ในเรื่องที่เริ่มจะตื่นตื่นขึ้น เมื่อมีบางอย่าง
ผิดปกติจากที่เคยเป็นอยู่ ส่วนที่เรื่องเริ่มจะตื่นตื่น จากการศึกษา คือผู้เล่ากล่าวถึง
เหตุการณ์ความสับสน การเปลี่ยนแปลงของกำหนดการของการอัญเชิญพระราชสาส์น
อย่างกะทันหันจากทางเรือเป็นทางบก โดยที่คณะทูตของโงษาปานและพระราชสาส์น
ไปทางบก แต่แยกเครื่องราชบรรณาการไปทางเรือ ทำให้ผู้รับสารรู้สึกตื่นตื่น เอาใจช่วยว่า
คณะของโงษาปานจะเกิดเหตุการณ์อย่างไรต่อไป การอยู่ต่างบ้านต่างเมือง อาจมีการ
หักหลัง หรือชิงไหวชิงพริบ หรืออาจไม่เป็นไปตามข้อตกลง ทำให้ฝ่ายสยามเสียเปรียบได้

ตัวอย่าง

...ในวันเดียนั้นเพล่าบ่าย บาทรีวาเสดมาบอกแก่ข้าพเจ้าว่า มีหนังสือ
คนเร็วถือลงมาแต่เมืองปารีสมาถึงมูสูอินตันนังว่าพระมหากษัตริย์เจ้าสั่งว่า
ให้รับพระราชสาส์นแลข้าหลวงทั้งปวงขึ้นไปทางบกแต่เมืองแบรสต์นี้เถิด แลอย่าให้ไป

เมืองอวาระนั้นเลย แลแต่สิ่งของเครื่องบรรณาการ แลสิ่งของพระราชสารนั้น
ให้ถ่ายใส่กำปั้นผลุบไปเข้า ณ ปากน้ำอวาระแลแต่ปากน้ำอวาระนั้นให้ใส่เรือขึ้นไป
ณ เมืองปารีสทีเดียว...

(ปริที พิศภูมिवิถี, 2555: 53-55)

จากตัวอย่าง การเปลี่ยนแปลงกำหนดการที่คณะโกษาปานทราบว่าจะต้องขึ้น
จากเรือเดินทางนำพระราชสาส์นส่งเรือไปทางน้ำและต้องขึ้น ณ เมืองอวาระ แต่เปลี่ยนเป็น
การขึ้นพระราชสาส์นและคณะทูตเปลี่ยนเส้นทางมาทางบกไปยังเมืองแบรสต์ และ
ให้เครื่องบรรณาการส่งเรือแยกกันไป เหตุการณ์นี้ทำให้ผู้รับสารตื่นเต้นและอยาก
ติดตามต่อว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นไป และพระราชสาส์นจะถึงที่หมายอย่างไร
ปลอดภัยหรือทำให้ผู้รับสารติดตามต่อไป และรับรู้ความรู้สึกของโกษาปานในขณะนั้นว่า
คงจะรู้สึกตื่นเต้นและสับสนอย่างมาก

2.1.3 การเพิ่มความขัดแย้ง คือ การที่เรื่องดำเนินมาถึงความขัดแย้ง ความตึงเครียด
มากขึ้นไปสู่ส่วนต่อไปหรือจุดตึงเครียด จากการศึกษาโกษาปานเล่าเหตุการณ์เพิ่มความ
ขัดแย้ง จากการบันทึกในบันทึกที่รายวันว่า มีคำสั่งจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ให้ยิงปืน
ต้อนรับซึ่งถือเป็นการต้อนรับผู้แทนกษัตริย์อย่างสมพระเกียรติ แต่ถ้าหากไม่ทำตาม
จะโดนลงโทษอย่างหนัก

ตัวอย่าง

และพระมหากษัตริย์เจ้าว่ารับพระราชสารแลราชทูตขึ้นมาถึงเมืองใด
ให้เจ้าเมืองยิงปืนแลตกแต่งรับสู้แลนับถือจงหนักหนาแลอย่าให้ขัดใจข้าหลวง...
ถ้าแลเจ้าเมืองมิทำตามสิ่งนี้ จะเอาเป็นโทษ...

(ปริที พิศภูมिवิถี, 2555: 55-56)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้เล่าเรื่องต้องการให้ผู้รับสารติดตามเหตุการณ์ว่า จะมีเจ้าเมืองใดที่ไม่ปฏิบัติตามหรือไม่ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจะเกิดเหตุการณ์ลงโทษที่จะนำไปสู่จุดตึงเครียดต่อไป

2.1.4 จุดตึงเครียด คือ การที่เรื่องดำเนินมาถึงจุดสูงสุดของความขัดแย้งและความตึงเครียด การเฝ้ารอของตัวละครที่จะต้องมาถึงจุดนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นจุดที่ต้องยอมรับและเผชิญกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะเข้ามาที่กำลังจะเกิดขึ้นจากการศึกษา ผู้เล่าบรรยายเหตุการณ์ต้อนรับคณะทูตจากสยามและพิธีอัญเชิญพระราชสาส์นที่จะถวายแด่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนบีบหัวใจและตื่นเต็นว่าภารกิจนี้จะสำเร็จหรือไม่ จนเมื่อเหตุการณ์นั้นมาถึง ก็พบกับการต้อนรับอย่างดียิ่ง การยิงปืนด้วยเสียงดังกึกก้องต่อเนื่อง จนนับจำนวนไม่ได้ ผู้เขียนได้พรรณนาทั้งภาพและพรรณนาทั้งเสียงได้อย่างละเอียดชัดเจนจนเกิดภาพในใจ

ตัวอย่าง

ครั้นเพลाप่ายประมาณสองโมง จึงเชิญพระราชสาร ลงเรือซึ่งแต่งออกมา
รับนั้น แลยกพระมรตบตั้งบนเตียงซึ่งปูมรมนั้น แลข้าพเจ้าทั้งสามนั่ง ณ ท้าย
กุดเตี้ย แลขุนรักษาภูเบนทร์แลขุนนเรนทเสนา ยืนหน้าพระที่นั่ง พระมรตบ
พระราชสารนั้น แลครั้งเรือพระราชสารคลาย ออกไป จึงนายนำปืนให้ยิงปืน
21 นัดแลให้ภาษาฝรั่งเศสห้าที แลยิงปืนใหม่ ณ กำปั่นน้อย 19 นัดให้ 5 ที
แลเรือแห่ทั้งปวงจึงให้พร้อมกัน 3 ที แล้วยิงปืน ณ บ้อมปากน้ำทั้งสองฟากนั้น
11 ครั้งเรือพระราชสารเวียนลงมาพันท้ายกำปั่นจึงยิงปืนใหญ่ส่งข้าพเจ้า 19 นัด
ให้ 3 ที แลยิงปืน ณ กำปั่นน้อย 17 นัด ให้ 3 ที แลเรือแห่ทั้งปวงให้พร้อมกัน 3 ที
แลจึ่งยิงปืน ณ เรือทรงพระราชสารสี่นัด ครั้งเรือทรงพระราชสารพันปากน้ำ
เข้าไปประมาณเส้นหนึ่งจึงยิงปืนใหญ่ ณ บ้อมทั้งสองฟากนั้นทุกช่องแล้ว แลยิงรับ
กันไปรอบเมืองทั้งสองฟากนั้น แลยิงระดมไปจนรับพระราชสารขึ้นตึก สำเร็จแล้ว
จึงยังเป็นระยะห่าง ๆ ไปจนเพลาลบค่ำแลจะนับว่ายิ่งมากน้อยเท่าใดนั้นมิได้

(ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2555: 10-12)

จากตัวอย่างข้างต้นนี้จะเห็นว่า คณะทูตของโกษาปานได้ทำภารกิจสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ได้รับการต้อนรับจากกษัตริย์และชาวเมืองฝรั่งเศสอย่างสมพระเกียรติ ความภาคภูมิใจ ความสุขที่ได้โกษาปานบันทึกประเพณีวัฒนธรรมธรรมเนียมการต้อนรับของฝรั่งเศสที่ปฏิบัติต่อผู้แทนกษัตริย์สยาม สมพระเกียรติของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งจะตราตรึงอยู่ในหัวใจชาวสยามอีกแสนนาน ซึ่งถือเป็นจุดตึงเครียดที่สุดที่ตัวละครได้พบและผ่านมาได้

2.1.5 การคลี่คลายปัญหา คือ เหตุการณ์หลังจากจุดตึงเครียดผ่านไปแล้ว เรื่องคลี่คลายลง หรือปัญหาค่อย ๆ คลี่คลายออก จากการศึกษาพบว่า ผู้บรรยายเล่าถึงสถานการณ์ที่คลี่คลาย โดยอธิบายถึงการให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของคณะทูตไทย ทำให้ผู้รับสารมั่นใจว่า คณะทูตปลอดภัยและได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากฝรั่งเศส

ตัวอย่าง

ครั้นเพลายืนเสนาบดีผู้ใหญ่เข้ามารับสั่งพระมหากษัตริย์เจ้าจะสั่งให้ทำสำคัญ วันแล สิ่งสองสิ่งจึงเสนาบดีไปกระซิบบอกแก่นายกองนายทัพทั้งปวงให้รู้ สำคัญ แล้วถ้าแลศัตรูเข้ามาแปลกปลอมสิ่งใด ก็ให้ทัท้วง ทำตามสำคัญตามสิ่งนั้น จึงจะรู้ว่าผู้นี้เป็นศัตรู และผู้นี้เป็นพวกของเอง แลในเมืองแบรสนี้เจ้าเมืองยอมให้คำสัญญาเป็นสำคัญทุกวัน แลบัดนี้ชาวเอตเลนเซีย มาอยู่ที่นี้เป็นผู้ใหญ่กว่าเจ้าเมืองแล้ว แลจึงขอสำคัญแก่ท่านแลเป็นธรรมเนียมในเมืองฝรั่งเศสนี้นับถือหนักหนา

(ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2555: 16)

โกษาปานได้บรรยายถึงธรรมเนียมประจำเมืองแบรสต์ของฝรั่งเศส ที่เจ้าเมืองจะต้องมอบคำสำคัญประจำวันเพื่อใช้เป็น “รหัสลับ” ในการรักษาความปลอดภัยของกองทัพบ แสดงให้เห็นการยอมรับการเป็นพรรคพวกเดียวกันของชาวสยามกับชาวฝรั่งเศส และยังปกป้องแขกผู้มาเยือนให้ได้รับความปลอดภัย และประทับใจที่ได้มาเยือน

2.1.6 เหตุการณ์ต่อเนื่อง คือ การให้รายละเอียดข้อสรุปต่อปัญหาที่เกิดขึ้น
เนื่องมาจากการคลี่คลายปัญหานั้นสิ้นสุดแล้ว จากการศึกษาพบว่า ผู้บรรยายเล่าถึง
เหตุการณ์ต่อเนื่องของการต้อนรับในการเยือนประเทศฝรั่งเศส ระหว่างคณะทูต
สยามและคณะทูตฝรั่งเศสว่า คณะทูตฝรั่งเศสได้พาชมบ้านเมืองและรับประทานอาหาร
ร่วมกัน

ตัวอย่าง

...และมีทีกรีขึ้นไปตามทิศตะวันตกออกยาวประมาณสิบเส้นกว้างประมาณ
4 วา แลตีพวน ฟันเชือกสำหรับกำปั่นแลที่ไว้ลูกกระสุนนั้นก่อเป็นกำแพงสี่เหลี่ยม
ใส่ไว้หน้าตึกใหญ่ต่อริมหน้านั้น...ในวันเดียวนั้นเพลาได้รับพระทานอาหารค่ำแลหญิง
ฝรั่งว่าเป็นพี่น้องมุสูลีมันตั้งข้าหลวงมารับพระทานอาหารด้วยข้าพเจ้า...

(ปริตี พิศภูมิวิถี, 2555: 42)

จากตัวอย่างจะพาชมบ้านเมืองและชวนรับประทานอาหารแสดงการต้อนรับ
อย่างอบอุ่น

2.1.7 การสรุป คือ การที่เรื่องดำเนินมาถึงเหตุการณ์สุดท้าย อันเป็นหัวใจของ
เรื่องทั้งหมด จากการศึกษาพบว่า ผู้บรรยายเล่าถึงการแสดงไมตรีของทั้งสองประเทศ
ที่จะมีความสัมพันธ์ทางการทูตที่ดีงามแบบนี้สืบไป

ตัวอย่าง

อัตโนไดยินว่าท่านจำขุนพระราชาสารสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้า
กรุงไทยมาเป็นพระราชาไมตรีด้วยพระมหากษัตริย์เจ้ากรุงฝรั่งเศสนี้ แลสงฆ์ทั้งปวง
ก็ยินดีนักหนา แลขอให้พระราชาไมตรีพระมหากษัตริราชเจ้าทั้งสองฝ่าย
จงจำเรี่ยสืบไปอย่าให้รู้สิ้นสุดเลย ข้าพเจ้าตอบว่าซึ่งชิตัน มีน้ำใจยินดีจะให้
พระราชาไมตรีสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าทั้งสองฝ่ายยึดยาวไปนั้น อัตโน
ขอบใจท่านนักหนา แลครั้นพระราชาไมตรีสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าทั้งสอง

กรุงนี้เป็นมั่นคงยืดยาวไปไซ้ร้ ก็จะเป็นท่าทาง แก่ปีศุပ္ แลสงฆ์ทั้งปวงอันจะไปมา
สั่งสอนศาสนาแก่มุขย์ทั้งปวงในบุรพทิศันั้นสะดวก...

(ปริตี พิศภูมิวิถี, 2555: 43)

จากตัวอย่าง จะเห็นว่า คณะทูตและข้าราชการฝรั่งเศสได้เข้ามาทักทาย และ
ร่วมรับประทานอาหารกับคณะโกษาปาน แสดงความชื่นชมยินดีในพระราชไมตรีระหว่าง
สมเด็จพระนารายณ์มหาราชและพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่จะประสานความสัมพันธ์เช่นนี้
ตลอดไป

2.2 การสร้างตัวละคร

จากบันทึกประจำวันของโกษาปานปรากฏการสร้างตัวละคร 3 ลักษณะ ได้แก่ ตัวเอก
ของเรื่อง ตัวรอง และตัวประกอบ ดังนี้

2.2.1 ตัวเอกของเรื่อง คือ ตัวแสดงที่เด่นของเรื่อง จากการศึกษาพบว่า ออกพระ
วิสุทธสุนทร (ราชทูตของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช) หรือ โกษาปาน ซึ่งเป็นผู้เขียน
บันทึก ซึ่งทำนบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ แบบการจดบันทึกประจำวันเพื่อสรุปภารกิจการ
ทำงานเพื่อมอบให้แก่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นผู้อ่าน (ผู้เป็นกษัตริย์อยุธยา)
ซึ่งจะพบการยกย่องและการกล่าวถึงพระเกียรติภูมิของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
เสมอ ตัวละครเอกในเรื่องก็จะเชื่อมโยงตัวละครรองให้เด่นขึ้นเพราะเป็นการเล่าเรื่อง
ที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ไม่เหมือนการเล่าเรื่องแบบบันเทิงคดีเรื่องอื่น ๆ ที่ตัวเอกเป็น
ผู้เล่าเรื่องและเรื่องทั้งหมดสนับสนุนตัวละครเอก

2.2.2 ตัวรอง คือ ตัวดำเนินเรื่องให้เกิดเหตุการณ์สำคัญแต่บทบาทในเรื่องเป็นรอง
ตัวเอก จากการศึกษาพบว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่แม้ว่าโกษาปานจะเป็น
ตัวเอก แต่โกษาปาน จะกล่าวถึงพระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราชอยู่เสมอ ตัวเอกมาในฐานะทูตอัญเชิญพระราชสาส์นจากสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราชมอบให้แก่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จาก “แลอัตโนมานี้ทำทางเป็นอันไกล

ก็มาเป็นสุขหาภัยอันตรายมิได้ด้วยเดชานุภาพพระมหากษัตริราชผู้เป็นเจ้าของอัตโนมัติปกเกล้า
ปกกระหม่อมมาก็เป็นสุขได้อยู่”

2.2.3 ตัวละครประกอบ คือ ตัวละครที่มีบทบาทน้อย ได้แก่ 1) พระเจ้าหลุยส์
ที่ 14 2) คณะทูตไทย 3) คณะทูตฝรั่งเศส 4) ประชาชนฝรั่งเศส และ 5) กลุ่มพระสงฆ์

ผู้วิจัยเห็นว่า ในบันทึกgrayวันของโกษาปานนี้ไม่พบ ตัวปฏิบัติ คือ ตัวที่แสดง
ความคิดเห็นขัดแย้งกับตัวเองในเรื่อง เนื่องจากเป็นการบันทึกประจำวันและเป็น
การบันทึกในการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ซึ่งสำเร็จราบรื่นจึงไม่พบ
ตัวละครที่เป็นปฏิปักษ์

2.3 การสร้างฉาก

ฉาก คือ องค์ประกอบที่สำคัญในบันทึกgrayวันของโกษาปานที่สะท้อนแก่นเรื่อง
คือ ณ เมืองบเรสต์ (Brest) ประเทศฝรั่งเศส ฉากที่สะท้อนแก่นเรื่อง การได้รับมอบหมาย
ให้เป็นผู้แทนกษัตริย์ไปยังต่างประเทศ เพื่อเจรจาทางการทูตและสร้างสันถวไมตรีอย่าง
เป็นทางการกับฝรั่งเศส โดยฉากที่โดดเด่นที่สุด คือ การอัญเชิญพระราชสาส์น

2.4 การนำเสนอแก่นเรื่อง

แก่นเรื่อง คือ สาระสำคัญของเรื่อง เป็นใจความสำคัญของบันทึกgrayวันของ
ออกพระวิสุทสุนทร ที่ผู้วิจัยพบ ประเทศไทยต้องการเจรจาเพื่อเจริญสัมพันธไมตรี
กับประเทศฝรั่งเศส โดยใช้วิธีทางการทูต นับเป็นการแสดงพระอัจฉริยภาพของ สมเด็จพระ
พระนารายณ์มหาราชเป็นอย่างยิ่ง

2.4.1 การนำเสนอผ่านการเล่าโดยตรงของผู้เล่าเรื่อง จากการศึกษา พบว่า
ออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน) เล่าการปฏิบัติภารกิจ คือ การรักษาผลประโยชน์ของ
ประเทศ กล่าวถึง การทำหน้าที่ของตนเองในการเป็นเอกอัครราชทูต ที่ต้องอัญเชิญ
พระราชสาส์นของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชให้แด่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ให้สำเร็จ

2.4.2 การนำเสนอผ่านการปฏิสัมพันธ์ของตัวละคร จากการศึกษา พบการเล่าถึง
บทสนทนาของคณะทูตฝรั่งเศส ข้าราชการต่าง ๆ ที่มาพุดจาปราศรัยกับออกพระวิสุท

สุนทร (โกษาปาน) ที่กล่าวแสดงความยินดีและขอบคุณกับความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศสที่ดีต่อกัน

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

บันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน) มีวัตถุประสงค์ในการบันทึกเพื่อถวายรายงานแก่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อให้ทราบถึงสิ่งต่าง ๆ เหตุการณ์ที่โกษาปานได้พบเห็น และภารกิจต่าง ๆ ที่สำคัญที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชควรรับรู้

ข้อเขียนที่สะท้อนตัวตนของออกพระวิสุทสุนทรนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่ามิไฉนคมคายและเฉียบแหลม และชวนให้เกิดความคล้อยตามได้ เพราะสำนวนภาษาชักจูงให้เห็นเหตุผลเป็นลำดับขั้น ไม่ได้ปรักปรำฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทั้งพยายามให้เห็นว่าความบาดหมางใด ๆ ก็ล้วนแต่เป็นสิ่งที่จะทำให้มิตรสัมพันธ์ระหว่าง 2 แผ่นดินต้องสิ้นคลอนลง (ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2555: 10)

และเมื่อคณะราชทูตเดินทางกลับจากฝรั่งเศสแล้ว สมเด็จพระนารายณ์มหาราชสนพระราชหฤทัยบันทึกรายวันของโกษาปานฉบับนี้เป็นอย่างยิ่ง ดังที่จดหมายเหตุของมองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ (อ้างถึงใน คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, 2530 : 15) ระบุว่า “สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้ตรีทูต คือ ขุนศรีวิสารวาจา เข้าเฝ้าอ่านเรื่องราวที่โกษาปานได้รายงานถวายตั้งแต่ต้นจนจบแล้วจึงโปรดให้กราบทูลลาออกจากที่โปรดให้เข้าเฝ้าได้” จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ทราบว่าบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน) มีลักษณะเป็น “บันทึกรายงาน” ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของ วรวรรธน์ ศรียากัย (2555: 260) ความว่า “บันทึกรายงาน เป็นการเขียนรายงานเรื่องที่ตนปฏิบัติหรือประสบมาเสนอผู้บังคับบัญชา เรื่องที่รายงานอาจเป็นเรื่องในหน้าที่หรือเรื่องที่ได้รับมอบหมายโดยเฉพาะก็ได้ การเขียนควรเขียนเฉพาะข้อความที่จำเป็น แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ได้รับมอบหมายต้องรายงานทุกหัวข้อที่ผู้บังคับบัญชาต้องการทราบหรือสนใจ” ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า เอกสารลายลักษณ์ฉบับนี้ ของโกษาปานเป็นบันทึกรายวันเพื่อรายงานเหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ ที่โกษาปานพบในขณะเดินทางไปทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสาส์น แต่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ณ ประเทศฝรั่งเศส

รายการอ้างอิง

- จตุพร ศิริสัมพันธ์. (2529). “สรรพนามในบันทึกและจดหมายของโกษาปาน: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นวรรณ พันธเมธา. (2565). **ไวยากรณ์ไทย**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- ปรีดี พิศภูมิวิไล. (2555). **ประชุมจดหมายเหตุออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน)**. กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ.
- วัญญา เล่ห์กัน. (2559). “บันทึกรายวันและจดหมายของโกษาปาน: เนื้อหาและกลวิธีทางภาษา.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิเชษฐชาย กมลสัจจะ. (2565). “การศึกษาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในฐานะบันทึกคดี.” **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง** 10, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 33-49.
- ศุภย์มนุษย์วิทยาสรินธร. (2558). **บันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร**. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน. เข้าถึงได้จาก http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/Search_result.php
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2537). **วงวิเคราะห์: การวิเคราะห์ภาษา**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สิริรัตน์ รักชาติ และคณะ. (2566). “อักษรวิธียุคไทยและโลกทัศน์ที่ปรากฏในบันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน).” 690-716. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการงานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 วันที่ 10 กันยายน 2566 ณ วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. “จริยธรรมในคัมภีร์โบราณจากยุคพุทธกาลสู่โลกดิจิทัล.” ราชบุรี: วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Longacre, R.E. (1983). **The grammar of discourse**. New York: Plenum Press.

